

VU Research Portal

Hoe de kloof tussen de wetenschap en de strafrechtspraktijk te overbruggen

Harte, J.M.

published in

Proces : Tijdschrift voor strafrechtspleging
2016

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Harte, J. M. (2016). Hoe de kloof tussen de wetenschap en de strafrechtspraktijk te overbruggen. *Proces : Tijdschrift voor strafrechtspleging*, 2016(2), 71-74.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

TEN GELEIDE

Hoe de kloof tussen de wetenschap en de strafrechtspraktijk te overbruggen*

Joke Harte

Hoe beoordeel je de kwaliteit van een wetenschappelijk onderzoeker? De afgelopen decennia is dat in toenemende mate gebeurd door publicaties te tellen. Niet alle publicaties tellen even zwaar mee. Met name de publicaties in internationale wetenschappelijke tijdschriften, die de aan hen voorgelegde manuscripten beoordelen volgens het zogeheten *peer review* systeem, zijn belangrijk. Deze tijdschriften staan in een rangorde. Het is vooral belangrijk te publiceren in de tijdschriften met hoge *impact factors*, oftewel tijdschriften waarnaar vaak wordt verwezen. Op deze manier is de wetenschappelijke kwaliteit steeds meer de uitkomst geworden van een rekensom, en een succesvolle wetenschappelijke carrière is niet meer mogelijk zonder hoge publicatiescores.

Een dergelijke kwantificering maakt het succes op de wetenschappelijke ladder misschien meer inzichtelijk, maar is zeker niet zaligmakend. Door onderzoek vooral in de internationale wetenschappelijke tijdschriften te publiceren worden artikelen slechts door een handjevol vakgenoten gelezen. Ook tekent zich een aantal perverse gevolgen af. Zo hebben sommige publicaties onwaarschijnlijk lange lijsten van coauteurs en trachten onderzoekers zo veel mogelijk doorgaans kleine publicaties te peuren uit één onderzoeksproject. Ook de gevallen van wetenschapsfraude die de afgelopen jaren aan het licht zijn gekomen, kunnen niet los worden gezien van de druk om veel te publiceren in de hoog gerankte tijdschriften.

Ondertussen is er een nieuwe ontwikkeling. Er is nog een meetlat ingevoerd waarlangs het werk van een onderzoeker gelegd moet worden, namelijk die van de maatschappelijke impact van het onderzoek. Een veelgebruikte term in deze context is kennisvalorisatie: de benutting van wetenschappelijke kennis in de praktijk. Voor sommige wetenschappelijke disciplines, waar vooral fundamenteel onderzoek wordt verricht, kan het een zware opgave zijn om uit te leggen wat de directe maatschappelijke implicatie is van de resultaten. Maar voor wetenschappelijke disciplines als criminologie, penologie en rechtswetenschappen is dit een schot voor open doel.

Tenminste, dat zou je denken. Een rondje langs de velden van de strafrechtspleging geeft een niet al te positief beeld. Wetenschappelijke kennis wordt lang niet

* Dr. Joke Harte is universitair hoofddocent bij de afdeling Strafrecht & Criminologie van de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam, senior onderzoeker bij het NSCR en redactielid van PROCES.

Joke Harte

altijd toegepast in de praktijk. Reeds in 2003 publiceerden Petrosino en collega's een systematische review van studies naar het effect van het programma 'Scared straight'.¹ In dit programma worden jongeren die het verkeerde pad op dreigen te gaan, meegenomen naar gevangenissen om daar aan den lijve te ervaren wat het betekent om gedetineerd te zijn. Dit zou hen zodanig moeten afschrikken dat ze het wel uit hun hoofd zouden laten ooit nog een delict te plegen. Petrosino en collega's toonden aan dat het effect onmiskenbaar was, maar dan wel in omgekeerde richting. Jongeren die hadden meegedaan aan dit programma, hadden een aanzienlijk grotere kans crimineel te worden dan vergelijkbare jongeren die in geen enkel programma hadden geparticipeerd. Toch bleef en blijft het programma ongekend populair. Tot op heden worden ook in Nederland jongeren meegenomen naar gevangenissen en onderworpen aan programma's gebaseerd op het principe van 'Scared straight'.

Ook de resultaten van vele andere criminologische studies lijken niet goed te landen in de praktijk. Jaarlijks maken gedragsdeskundigen duizenden rapportages op over verdachten van geweldsdelicten. Met deze rapportages informeren zij de officier van justitie en de rechter over de eventuele aanwezigheid van psychopathologie bij de verdachte en de kans dat de verdachte zal recidiveren. In hoeverre zijn deze gedragsdeskundigen op de hoogte van de kennis uit het levenslooponderzoek waar veel vooraanstaande criminologen zich mee bezighouden? Het antwoord is: niet of nauwelijks. Een andere illustratie hiervan zien we in de opsporings- en verhoorpraktijk. Wat is de invloed op deze praktijk van de conclusies uit de experimenten die verricht worden door rechtspsychologen? Deze invloed is er wel, maar slechts in beperkte mate. Een laatste voorbeeld. Strafrechters leggen delinquenten straffen, behandelmaatregelen en programma's op. Zijn zij op de hoogte van de laatste onderzoeksbevindingen wat betreft het effect van deze interventies? Het antwoord luidt: meestal niet.

Voor de oorzaak van de kloof tussen de wetenschap en de praktijk van de strafrechtspiegeling zijn verschillende verklaringen mogelijk. Misschien sluit het onderzoek onvoldoende aan op de vragen in de praktijk, waardoor de kennis niet goed toepasbaar is. Stel dat een rechter wil weten of een verdachte op grond van zijn stoornis opnieuw zal recidiveren. Om die vraag te kunnen beantwoorden is een risicotaxatie-instrument afgenomen. Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat 40% van de delinquenten met een dergelijke score zal recidiveren. Of deze ene persoon tot die 40% behoort, zegt het onderzoek niet. De rechter, die moet beslissen over de verdachte die voor hem staat, kan weinig met deze informatie. Wat de samenwerking ook niet bevordert, is het feit dat wetenschappers vaak een onwelkome boodschap hebben voor de praktijk. Nadat behandelaren jarenlang met overtuiging en betrokkenheid programma's aanbieden, die vaak door hen zelf ontwikkeld zijn, kan het gebeuren dat wetenschappers beweren dat het programma niet werkt zoals altijd werd verondersteld, zoals bij 'Scared straight'. Het

1 A. Petrosino, C. Turpin-Petrosino & J. Buehler, 'Scared straight and other juvenile awareness programs for preventing juvenile delinquency: A systematic review of the randomized experimental evidence', *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 2003, 589, p. 41-62.

spreekt voor zich dat een dergelijke conclusie niet gemakkelijk zal worden omarmd. Bovendien biedt diezelfde wetenschapper ook geen bruikbaar alternatief. Tot slot is goed denkbaar dat onderzoeksbevindingen de praktijk helemaal niet bereiken. Zoals eerder gesteld, worden resultaten vaak alleen in nauwelijks toegankelijke tijdschriften beschreven, in een taal en terminologie die voor de gemiddelde niet-wetenschapper lastig te bevatten is.

In de strafrechtspraktijk worden grote beslissingen genomen die soms diep ingrijpen in het leven van individuen en belangwekkende gevolgen kunnen hebben voor de maatschappij. Het is niet uit te leggen dat wetenschappelijke kennis hierbij niet wordt meegenomen. De wetenschappelijke onderzoeker moet het zich aantrekken als uitkomsten van onderzoek de praktijk niet bereiken of, erger nog, daar op geen enkele manier aan te relateren zijn. Een overbrugging van de kloof tussen het wetenschappelijke onderzoek en de strafrechtspleging vraagt inspanningen van beide kanten. Het simpelweg vertalen van wetenschappelijke conclusies in zogenaamde lektaal is niet voldoende. Voor een overbrugging is meer nodig, zoals het opzetten van gezamenlijke onderzoeksprogramma's en -projecten waarin de vragen en dilemma's uit de dagelijkse praktijk centraal staan.

De artikelen in dit nummer van PROCES laten zien hoe wetenschap en praktijk elkaar *wel* vinden. Choukri Farahi en Jill van de Rijt beschrijven de ervaringen op een afdeling van de PI Vught met een proeftuin van de Dienst Justitiële Inrichtingen, genaamd 'Centrale voorziening'. Het doel van deze proeftuin is detentieschade te beperken of zelfs te voorkomen door gedetineerden eigen verantwoordelijkheid en sturing over het eigen leven te geven. De gedetineerden hebben een aangepast dagprogramma, waarbij zij hele dagen werken en zelf koken, en een avondprogramma, waarin ze gebruik kunnen maken van een eigen tuin en Skype. Terwijl de personeelsleden vooral een ondersteunende taak hebben, houden de gedetineerden zelfstandig de afdeling draaiende. Zowel het personeel als de gedetineerden zijn positief over hun ervaringen, en de proeftuin leeft in de PI Vught voort als een afdeling.

Karel van Duijvenbouden blikt in zijn artikel terug op tien jaar ervaring met het programma 'Nazorg (ex-)gedetineerden'. Het betreft een samenwerking tussen het gevangeniswezen en gemeenten om de re-integratie van gedetineerden die na detentie terugkeren in de maatschappij te realiseren. Uiteraard is het niet mogelijk om het precieze effect hiervan aan te tonen, maar gezien de algehele daling van recidive, vooral onder volwassen ex-gedetineerden, constateert Van Duijvenbouden optimistisch dat deze werkwijze in ieder geval niet heeft geleid tot een hoger recidivepercentage. Hoewel zich enkele actuele ontwikkelingen aftekenen die aandacht vragen, is het programma tien jaar na de introductie nog steeds actueel en inmiddels goed ingebed in de maatschappij.

In het PROCESperikel neemt Mirije Oude Lansink ons mee naar een rondetafelgesprek in een dorp in West-Brabant, waar de bewoners te maken hebben met ernstige overlast. Zij schetst een kanteling binnen het veiligheidsdomein, waarbij steeds minder van buitenaf door de overheid wordt ingegrepen en de aanwezige burgerkracht in toenemende mate wordt gemobiliseerd. Voor een herstel van de

Joke Harte

sociale veiligheid in het dorp worden betrokkenen bij elkaar gebracht om in samenspraak tot een duurzame oplossing te komen.

Hoe de voorwaardelijke straf en de bijzondere voorwaarden toegepast worden in de strafrechtspleging, is onderzocht door Joke Harte, Marijke Malsch, Doris van Dijk, Bas Vergouw en Peter van der Laan. Zij bestudeerden strafvonnissen en spraken met rechters en officieren van justitie. De voorwaardelijke straf blijkt voor hen een belangrijk instrument om op een persoonsgerichte wijze de kans op recidive in te perken.

Dit nummer eindigt met hetzelfde thema waar ik deze Ten geleide mee startte. In het PS van een redacteur constateert Jacqueline Bosker dat het zogeheten *risk-needs-responsivity*-model, een op de empirie gebaseerd model om in te grijpen in delinquent gedrag, eigenlijk nooit goed is geïmplementeerd in de reclasseringspraktijk. Ze legt uit waarom dat niet is gelukt, maar waarschuwt tegelijkertijd om goede ideeën niet te snel als onbruikbaar aan de kant te schuiven.